

Pohřeb Jana Masaryka

JAN ŠÍCHA

Když se v roce 1979 poprvé sešel nově zvolený Evropský parlament, směla jeho nejstarší poslankyně, Francouzka Louise Weiss (1893–1983) pronést první projev na jeho půdě. Spisovatelka, novinářka, filmová režisérka, bojovnice za ženská práva, účastnice odboje proti nacistům a bytostná demokratka ve své řeči označila Štrasburk za symbolické místo evropského smíření. Dnes se po ní jmenuje jedna z tamních parlamentních budov.

V patetickém proslovu proneseném kultivovaným jazykem tehdy šestaosmdesátiletá poslankyně vyzývala osobnosti Evropy, aby vstoupily do pomyslného evropského panteonu a mohly tak symbolicky stát u zrodu nové kapitoly evropských dějin. Začala Karlem Velikým; přes Danta, Shakespeara a další se dostala k těm, které osobně znala. Z Čechů to byl Jan Masaryk, jenž se tak v jednom z nejdůležitějších politických projevů dvacátého století ocitl vedle takových osobností, jako byli vůdci Německa či Francie Konrad Adenauer a Charles de Gaulle, básník, spisovatel a esejista Paul Valéry, zakladatel panevropského hnutí Richard Coudenhove-Kalergi, zakladatelé Evropské unie Robert Schuman a Jean Monnet či fyzik Albert Einstein.

Prostor, který Louise Weiss věnovala Janu Masarykovi, kontrastuje s tím, jak o něm referovala komunistická propaganda v době jeho pohřbu. Masaryk byl u nás líčen jako žoviální strýček, typický český plebejec, „náš Honza“, který zemřel jen proto, že ho uštvali jeho proradní „přátelé ze Západu“. Zkonstruováno to bylo přibližně takto: Masaryk se v úno-

ru 1948 „rozhodl jít s lidem“. Lid je totožný s komunistickou stranou. Západní elity ovšem komunisty nenávidí, a proto na Masaryka, kterého považovaly za svého, začaly útočit. Masaryk – nemocný člověk – to neunesl. Masaryka tedy zabil Západ.

Časopis *Beseda naší rodiny* otiskl 19. března 1948 na první straně fotografii Jana Masaryka s cigaretou v ruce a citátem: *Mám plnou důvěru v naše dělníky rukou a mozků, že v této chvíli tak ohromných změn budou na výši a nezklamou.*

Zvláštní vydání časopisu *Svět v obrazech* cituje projev Rudolfa Slánského v Ústavodárném Národním shromáždění ze dne 11. března 1948: *Chtěl bych zvláště říci, že pro nás, komunisty, bylo předmětem mimořádné radosti, že syn presidenta Osvoboditele zaujal tak důležité místo ve vládě Klementa Gottwalda a že jsme si s ním tak dobře rozuměli. Vážili jsme si Jana Masaryka pro jeho vzácné lidské osobní vlastnosti a oceňovali jsme vysoko spolupráci s ním, poněvadž máme za to, že naše lidově demokratická republika v nových historických podmínkách naplňuje skutečný odkaz T. G. Masaryka. Těsná součinnost s tragicky zesnulým Janem Masarykem v kritických dnech byla pro nás ještě jedním potvrzením, že jsme nehájili jen nějaké úzké, stranické zájmy, nýbrž že jsme hájili skutečné zájmy národa a republiky proti nebezpečí rozvratu a zkázy. Právě proto, že Jan Masaryk zůstal republiky a národu v nejtěžších dobách věren, učinila jej zahraniční reakce terčem zbesílých útoků a pomluv. Podařilo se jí to, žel, i v případě Jana Masaryka, který se musel dožít toho, jak jeho bývalí přátelé*

*na západě nad ním vysloví klatbu jen proto, že odmítl napomáhat přípravě nového Mnichova.*¹

Dvoustrana uvedeného časopisu má na jedné straně titulky „Vždycky jsem šel s lidem...“ a „V historických dnech zůstal věren“, na straně s citátem ze Slánského projevu jsou fotografie Jana Masaryka, prezidenta Edvarda Beneše a dominantní portrét předsedy vlády Klementa Gottwalda.

Dva státní pohřby symbolických osobností nekomunistické politiky – Masaryka a Beneše – komunisté v roce 1948 propagandisticky zvládli. V případě prvně jmenovaného se jim to podařilo pomocí obrazu kýčovitého plebejství. Bylo v něm zrnko pravdy. Jan Masaryk sám zdůrazňoval svou lidovost, zvláště ve srovnání se svým slavnějším otcem. Veřejně přiznával, že se do „vysokých sfér“, které první československý prezident zosobňoval, nehodí.²

Celkově byl ale propagandistický obraz Jana Masaryka hrubou lží. Nelze dělat plebejce z muže, který se dovedl suverénně pohybovat v nejvyšších patrech světové diplomacie, vedl delegace na mezinárodních jednáních a nemálo udělal pro znovuvzkříšení Československa. Ještě větší lží pak bylo tvrzení, že to všechno činil jako souputník a přítel komunistů. Tím věru nebyl.

Propagandistické nekrology a dobové novinové reflexe pohřbu Jana Masaryka se proto vyplatí číst pod zorným úhlem slavnostní řeči Louise Weiss. Z prvního způsobu interpretace vychází mrtvý Jan Masaryk jako užvaněný spolustolovník. Z druhého jako spolutvůrce Evropy.

1 *Svět v obrazech*, zvláštní vydání, březen 1948.

2 KOSATÍK, Pavel – KOLÁŘ, Michal: *Jan Masaryk – pravdivý příběh*. Mladá fronta, Praha 2016, s. 15.

Černínský palác – katafalk s rakví Jana Masaryka

Foto: APS, f. Archiv obrazových dokumentů – fotografie, inv. j. 116,
Státní pohřeb ministra zahraničních věcí ČSR dr. h. c. Jana Masaryka, 13. 3. 1948

Černínský palác – ministr zahraničních věcí Jan Masaryk v rakvi

Foto: APS

Kytice květin na místě ministra zahraničních věcí Jana Masaryka při zasedání Národního shromáždění

Foto: APS

Před pohřbem. Zleva uprostřed Josef David, Marta a Klement Gottwaldovi, za nimi Viliam Široký s manželkou.

Foto: APS

Členové vlády: zleva Klement Gottwald, Václav Nosek, Antonín Zápotocký, Vavro Šrobár, Josef David, Vladimír Clementis, Viliam Široký a Bohumil Laušman

Foto: APS

Pantheon Národního muzea - předseda vlády Klement Gottwald při smutečním projevu

Foto: APS

Pantheon Národního muzea - Hana a Edvard Benešovi při smutečním rozloučení

Foto: APS

Pantheon Národního muzea - členové vlády s manželkami. Zprava Bohumil Laušman, Viliam Široký a Klement Gottwald.
Foto: APS

Čestná jednotka vynáší rakev z Pantheonu Národního muzea. Zprava Alice Masaryková, Hana Benešová, Ludmila Lípová (sestřenice Jana Masaryka).
Foto: APS

Rakev se zesnulým Janem Masarykem je vynášena z Pantheonu Národního muzea

Foto: APS

Pohřební průvod vyprovázející Jana Masaryka

Foto: APS

Čelo pohřebního průvodu vyprovázejícího Jana Masaryka

Foto: APS

Pohřební průvod před Národním divadlem. Zleva Jaromír Dolanský, generál Ludvík Svoboda, Zdeněk Nejedlý, Antonín Zápotocký, Viliam Široký, Josef David, v popředí Ludmila Lípová, Herberta a Anna Masarykovy Foto: APS

Pohřební průvod na mostě Legií

Foto: APS

Státní tajemník ministerstva zahraničních věcí Vladimír Clementis se loučí s Janem Masarykem před uložením rakve do rodinného hrobu na hřbitově v Lánech

Foto: APS